

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

**Teze
bakalářské práce**

**Vývoj a využití platebních karet v návaznosti na finanční
gramotnost obyvatel ČR**

Eliška Hendrychová

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Cílem práce je popsat problematiku platebních karet, jejich historii, vývoj, využití a bezpečnost používání. Dílčím cílem je zjistit úroveň finanční gramotnosti vybrané skupiny uživatelů bankovních služeb, jež souvisí se znalostí tohoto platebního nástroje.

V rešeršní části jsou zpracovány informace týkající se platebních karet a finanční gramotnosti. Praktická část je členěna do tří částí. První část se zabývá dotazníkovým šetřením jako celku, v druhé části je analyzována finanční gramotnost podle vzdělání a ve třetí části jsou porovnávány debetní platební karty České spořitelny, Československé obchodní banky a Komerční banky.

Z oslovených 200 respondentů zodpovědělo dotazník 174, což činí návratnost 87 %. Běžný účet je nepostradatelný pro 93 % dotázaných. Pojem „debetní platební karta“ skutečně zná 72,99 % respondentů a pojem „kreditní platební karta“ zná 58,05 % respondentů. Z pohledu poplatků spojených s používáním debetní platební karty je ČSOB Aktivní konto nejzajímavější.

Klíčová slova: Bezkontaktní platby, čip, elektronická peněženka, finanční arbitr, finanční gramotnost, legislativa, ochrana dat, PIN, platební karta.

Cíl a metodika

Cílem bakalářské práce je popsat problematiku platebních karet, jejich historii, vývoj, využití. Součástí je specifikace druhů platebních karet, náležitosti a technologie výrob, možná rizika spojená s ochranou dat platebních karet a platná legislativa ČR.

Dílčím cílem je zjistit pomocí dotazníkového šetření úroveň finanční gramotnosti obyvatel okresu Hradce Králové na základě objektivních znalostí v oblasti financí. A také to, na kolik tyto znalosti dokážou využít a jaké zaujímají postoje. Dotazníkové šetření poslouží k analýze finanční gramotnosti podle dosaženého vzdělání a k porovnání používaných debetních platebních karet. U vybraných otázek se testuje závislost mezi dosaženým vzděláním a danou odpovědí. Práce hodnotí dotazníkové šetření v pořadí zadávaných otázek.

Pro vypracování rešeršní části bakalářské práce je potřeba vyhledat, nashromáždit a nastudovat informace z odborné literatury a z internetových zdrojů prostřednictvím Studijní a vědecké knihovny, elektronických zdrojů webových stránek bank, institucí a odborných ekonomických portálů a účast na cyklu přednášek „Finanční gramotnost“.

Analytická část je zpracována do tří částí. V první části je realizováno dotazníkové šetření. Před samotným dotazováním otestuje dotazník 10 respondentů, tzv. předvýzkum. U dotazníku se zhodnotí, zda dotyčný porozumí kladené otázce, logickou návaznost otázek a splnění cíle dotazníkového šetření. K vlastnímu získávání odpovědí je použita metoda dotazování. Přímý kontakt s respondenty zaručí návratnost vyplněných dotazníků bez vlivu možnosti či nemožnosti přístupu k internetu. Finanční gramotnost je upřednostněna před počítačovou gramotností.

Dotazník se skládá z 26 otázek (Příloha 1). Tvoří ho 23 uzavřených otázek, které nabízejí respondentovi jednotlivé varianty. Jejich vyplnění je rychlé a dobře využitelné pro vyhodnocování. Při tvorbě uzavřených otázek je dbáno na správné nadefinování odpovědí a jejich pochopení. Dané možnosti nejsou matoucí a zavádějící. Tři otázky jsou polouzavřené, s možností výběru jednotlivých variant nebo vlastní odpovědi. Tematické otázky na začátku dotazníku zaručují, že respondenta neodradí odpovídání na citlivé otázky. Dotazník obsahuje i filtrační otázky (č. 15, č. 16, č. 19) dle jejichž zodpovězení je respondent přeměřován na otázku, která logicky navazuje (č. 16, č. 17, č. 19, č. 20, č. 22). Respondent tak ne vždy odpoví na všech 26 otázek. Segmentační otázky typu bydliště, věk, pohlaví, dosažené vzdělání, sociální status jsou řazeny až na konec dotazníku.

Přímé náhodné dotazování obyvatel okresu Hradce Králové bude probíhat formou osobního pohovoru od 17. 8. – 12. 9. 2014. Je určeno pro 200 respondentů. Získaná data se zpracují v programu MS Excel a MS Word.

V druhé části se analyzuje závislost mezi vybranou otázkou a dosaženým vzděláním. Pro porovnání závislosti proměnných se nezapočítají odpovědi respondentů, kteří nenaplní celkový počet 5 % v konkrétním vzdělání např. ZŠ.

Shromážděné odpovědi, tzv. absolutní četnosti respondentů, se uspořádají do kontingenční tabulky a vypočítají se teoretické četnosti podle vzorce

$$n_{oj} = \frac{n_{j \cdot} \cdot n_{\cdot j}}{n}.$$

Součet četností se rovná souboru n . Hladina významnosti se stanoví na $\alpha = 0,05$. Pro testování závislosti se použije χ^2 -test, výpočet dle vzorce

$$\chi^2 = \sum \sum \frac{(n_{ij} - n_{oj})^2}{n_{oj}}.$$

Vypočtené testovací kritérium χ^2 se porovná s hodnotou ve statistické tabulce kritické hodnoty χ^2_{α} rozdělení. Jestliže vypočtená hodnota χ^2 převyší hodnotu v tabulce

kritické hodnoty $\chi^2\alpha$ rozdělení, prokáže se, že mezi kvalitativními znaky existuje statisticky významná závislost. Pokud se prokáže statisticky významná závislost, určí se její síla pomocí Cramerova kontingenčního koeficientu podle vzorce

$$V = \sqrt{\frac{x^2}{n(q-1)}}, \text{ kde } q = \min(k, m).$$

V třetí části se porovnávají používané debetní platební karty. Vychází se ze sazebníků jednotlivých bank, data jsou uspořádána do tabulek. Na základě porovnání jednotlivých stěžejních poplatků spojených s používáním debetní platební karty je zvolena nejekonomičtější varianta.

Závěr

Práce splnila vytyčené cíle. V problematice používání platebních karet bylo zjištěno, že úzce souvisí s finanční gramotností a často i s dosaženým vzděláním.

Byly srovnávány debetní platební karty s kreditními, s podrobnějším zaměřením na debetní platební karty.

Rozdíl mezi debetní a kreditní platební kartou zná podle svého vyjádření 83,91 % dotázaných. Po zodpovězení filtrační otázky ale šetření prokázalo, že pouze 72,99 % zná skutečný význam pojmu „debetní“ a 58,05 % pojmu „kreditní“. Šetření zkoumalo závislost mezi dosaženým vzděláním a znalostí termínu debetní platební karta. Znalost tohoto termínu závisí na výši dosaženého vzdělání. Vyšší vzdělání přináší větší znalosti.

Debetní platební kartu využívá 80 % respondentů. Testování závislosti prokázalo, že existuje statisticky významná závislost mezi dosaženým vzděláním a používáním debetní platební karty. Čím nižší je vzdělání, tím méně respondentů používá debetní platební kartu. Příčinou toho může být neznalost tohoto platebního nástroje nebo obava ze ztráty/zcizení/zneužití platební karty.

Necelých 30 % dotázaných vlastní debetní platební kartu k běžnému účtu, který je veden u České spořitelny, následně u ČSOB a KB. Z porovnání debetních platebních karet u ČS, ČSOB, KB se ukázalo, že orientace v sazebnících u tohoto platebního nástroje, nemusí být pro klienta bez finanční gramotnosti nijak jednoduchá. Klient banky musí brát v potaz sazebník za jednotlivé bankovní služby a za služby sjednané zdarma v rámci

balíčku k běžným účtům. Bohužel sazebníky bank jsou často překombinované a pro klienty nepřehledné.

Z porovnání jednotlivých transakcí platební kartou vyplývá, že ČS a ČSOB má nejjednodušší řešení účtování debetních platebních karet. Naopak nejsložitější systém účtování má KB. Pro občana bez finanční gramotnosti je systém těžko přehledný a pochopitelný. Z pohledu poplatků spojených s používáním debetní platební karty se jeví ČSOB Aktivní konto jako nejzajímavější. Účet je určen pro klienty, kteří aktivně využívají účet po všech stránkách.

Pokud by si chtěli respondenti pořídit kreditní kartu, rozhodovali by se nejčastěji podle úroku a důvěryhodnosti poskytovatele. Co je bezúročné období zná 93,07 % dotázaných. Pokud by jim byla zcizena platební karta, nejčastěji by kontaktovali banku a nechali zablokovat svoji kartu.

Dílčím cílem byla finanční gramotnost. V dotazníkovém šetření se k finanční gramotnosti vázaly otázky na téma rozpočtu domácnosti, finančních rezerv, inflace, významu RPSN, vše v závislosti na dosaženém vzdělání. Toto šetření posloužilo k analýze dané problematiky.

Rozpočet domácnosti tvoří 58,62 % ze 174 dotázaných. Sestavováním svého rozpočtu se nejvíce zabývají respondenti, kteří dosáhli SOU. Naplánovaný rozpočet skutečně dodržuje 52,3 % respondentů. Dodržování se objevuje častěji u vysokoškolsky vzdělaných a ne u vyučených v oboru, kteří se plánováním více zabývají. Z šetření vyplývá, že respondenti s nižším vzděláním nedokáží sestavit reálný rozpočet domácnosti.

Necelých 90 % pravidelně sleduje svou finanční situaci a zvažuje svou koupěschopnost. Řešit své finanční potíže zvládne 74,14 % dotázaných. Nejlépe by si vedli vysokoškolsky vzdělaní respondenti. Své účty platí včas 91 % respondentů.

Pouhých 37,93 % respondentů znalo vyšší roční míry inflace za rok 2013, přičemž její výše byla nejvíce známa respondentům s vysokoškolským vzděláním a nejméně vyučeným v oboru. Statistická významná závislost přesto neexistuje. Dopad inflace na uložené peníze zná 70,39 % dotázaných. Nedovedou ale odhadnout skutečnou hodnotu po změně inflace.

Zkratku RPSN umí definovat 71,26 % dotázaných. Opět nejvíce správných odpovědí bylo u vysokoškolsky vzdělaných respondentů, nejméně u vyučených v oboru.

Avšak dle výpočtu statisticky významná závislost mezi vzděláním a znalostí zkratky neexistuje.

Běžný účet je nepostradatelný pro necelých 93 % dotázaných. Je to způsobeno tím, že zaměstnavatelé a instituce provádějí téměř výhradně výplatu mzdy a dávek na bankovní účty. O tom, že vklad u banky je pojištěn, ví 64,94 % dotázaných, převažují vysokoškolsky vzdělání.

Doporučení pro uživatele osobních účtů a platebních karet, bez ohledu na dosažené vzdělání, je, aby prohlubovali své finanční znalosti, dokázali co nejlépe nakládat se svými financemi a dokázali zabezpečit svou životní úroveň.

Seznam použitých zdrojů

JUŘÍK, Pavel. *Platební karty: ilustrovaná historie placení*. 1. vyd. Praha: Libri, 2012, 204 s. ISBN 978-807-2774-982.

JÍLEK, Josef. *Finance v globální ekonomice I: Peníze a platební styk*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 660 s. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-3893-2.

NOVESKÝ, Ivan. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 1. vyd. Praha: Cofet, 2009, 448 s. ISBN 978-802-5442-074.

POLOUČEK, Stanislav. *Bankovníctví*. 2. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2013, 480 s. ISBN 978-80-7400-491-9.

SEKERKA, Bohuslav. *Bankovníctví: distanční opora*. Vyd. 3. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010, 2 sv. (115, 79 s.). ISBN 978-80-7395-318-81.

SCHLOSSBERGER, Otakar. *Platební služby*. Vyd. 1. Praha: Management Press, 2012, 325 s. ISBN 978-80-7261-238-3.